

SAMMANFATTNING AV FORSKNINGEN OM EFFEKTER AV SKOLTILLHÖRIGHET OCH DET PEDAGOGISKA OCH SOCIALA KLIMATET (PESOK) I FRAMGÅNGSRIKA SKOLOR.

FORSKNINGSRISULTAT

1. Det finns *skillnader mellan skolor* med avseende på elevers prestationer, sociala anpassning, självkänsla och attityder som inte kan förklaras av elevernas sociala bakgrund, tidigare kunskaper eller skickligheten hos de lärare de haft. Den enskilda skolan spelar en avsevärd roll för prestationsnivån för samtliga elever även sedan man tagit hänsyn till effekter av social bakgrund och tidigare kunskaper.
2. Särskilt när man jämför *de allra bästa och sämsta skolorna* kan man konstatera mycket betydande skillnader. Elever i de mest framgångsrika skolorna, som har svaga kunskaper och färdigheter vid skolstarten, kan överglänsa elever med de bästa förutsättningar men som haft otur att hamna i en mycket ineffektiv skola. Elever från arbetarhem i de bästa skolorna kan ha bättre resultat i läsning än elever från tjänstemannahem som går i skolor med de genomgående sämsta resultaten på läsprov. Det kan alltså spela mycket stor roll för en elev i vilken skola han eller hon går.
3. Forskningen visar dock att de flesta skolor inte tycks "spela särskilt stor roll". Knappt *en tredjedel av skolorna* skiljer sig från mängden genom större effektivitet.
4. Skoleffekter finns inte bara när det gäller baskunskaper och färdigheter utan också när det gäller mer *kreativa resultatvariabler* samt elevernas *trivsel, självkänsla och attityder*.
5. Hittills har forskningen kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet (PESOK)* i framgångsrika skolor: Prioritering av skolans kunskapsmål; ett tydligt och pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning; samarbete mellan skolledning och lärare om mål och innehåll i undervisning och fostran; höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla är läraktiga samt att skolans och undervisningens kvalitet är avgörande för elevernas resultat; uppmuntran och belöning för bra arbete; utvärdering av kunskaper; gemensamma sociala spelregler, ordning och reda utan förtryck; positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende och där lärarna uppträder som förebilder och auktoriteter och lägger sig vinn om att skolan skall tillgodose också elevernas mänskliga behov. Beträffande undervisningsmetoder har man kunnat konstatera stor flexibilitet samt en koncentration till ett begränsat antal teman under lektionerna, betoning av ämneskunskaper, interaktion mellan läraren och hela klassen kombinerat med individualisering där hänsyn tas till elevers kunskapsnivå. Undervisningen inriktas på såväl baskunskaper som problemlösning och förståelse samt att eleverna skall kunna se sammanhang.
6. PESOK i en skola utgörs dock inte främst av ett antal tumregler och handlingsmönster. Det handlar snarare om *djupt liggande värderingar och förhållningssätt* hos skolledning och lärare om vad skolan är till för, vilken roll den kan och bör spela i barns och ungdomars utveckling och hur relationerna mellan lärare och barn och ungdomar skall vara.
7. Ett bedömningsinstrument för att bedöma skolors PESOK har utvecklats i forskningen. Det finns på Internet: <http://www.mdh.se/isb/personal/mcn>. Det kan användas som utgångspunkt och underlag för utvecklingsarbete på enskilda skolor.

SAMHÄLLSRELEVANTA, PRAKTISKA ASPEKTER

Forskningen om skoleffekter och skolklimat gör det möjligt att diskutera skolans *jämlikhetsmål*. Särskilt relevant är det att diskutera möjligheterna till en förbättring av resultat och anpassning i skolor med en stor andel elever från arbetar- och minoritetsgrupper

LITTERATUR

Artiklar (Lennart Grosin)

Skolklimat, prestation och uppförande i åtta högstadieskolor. Rapport 53. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Skolklimat, prestation och social anpassning i 21 mellanstadieskolor och 20 högstadieskolor. Forskningsrapport 71, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 2004.

En skola för ökad jämlikhet - kanske ändå? Tiden, Nr 7, 1984.

Skolan och det sociala arvet. BRÅ, Appropå, 1986, Nr 5.

Differentiering är ingen lösning. Tiden, Nr 5, 1989.

Kultur - Skola - Utveckling. Antologi, Esselte Studium, 1985.

Spelar skolan och skolklimatet någon roll? Forskning om Utbildning, Nr 2, 1989.

Elevers anpassning och brottslighet i forskningen om framgångsrika skolor. Sociologisk Forskning Nr 2, 1989.

Rektorer i framgångsrika skolor. Nordisk Pedagogik, Vol. 22. Sid. 158-175.

Alla föräldrar kan! Hemmets läroplan – vad föräldrar kan göra för att deras barn skall klara sig bra i skolan. (Broschyr som kan beställas genom mejl: tobias.grosin@telia.com)

Övrig litteratur:

Peter Mc Namara. The Principal as an Agent for Change. Avhandling Pedagogiska Institutionen, Stockholms universitet, 1998.

Mortimore et.al. School Matters. London: Open Books, 1988.

Rutter et.al. Fifteen Thousand Hours. Secondary Schools and Their Effects on Children. London: Open Books, 1979.

Sammons et al. Forging Links, Open Books: London, 1997.

Scheerens, J. (1992) Effective Schooling. Research, Theory and Practice. London: Cassel.

Se också tidskriften School Effectiveness and School Improvement 1990-.